ПЕТ ГОДИНА НАКОН ПОЛИТИЧКОГ ПРЕВРАТА ИЗ 2000, У СРБИЈИ СУ СТАРИМ РОВОВИМА САМО ПРИДОДАТИ НОВИ

Лаки кошмар бездржавног стања

Нема ни минималне сагласности у оцени најважнијих догађаја и процеса, као ни у процени даљих кретања. Једни су незадовољни моделом „реформи”, други брзином, трећи заштитом националних и државних интереса, а сви заједно очигледним исходима. Извесно је једино ко ће све ово да плати, само што коначна цена још није испостављена. Обележавајући истек „прве петољетке”, преносимо једну из подужег низа радикалних критика. Радикалних похвала није било. „Они који живе од данас до сутра треба још само ноћас да се стрпе”

Пише: Милорад Вукашиновић

Ср-би-ја је да-нас у мно-го бо-љем ста-њу не-го пре 5. ок-то-бра 2000. го-ди-не, ма-да има још не-до-вр-ше-ног по-сла – сто-ји у из-ве-шта-ју јед-не од за-пад-них но-вин-ских аген-ци-ја, по-во-дом пе-то-го-ди-шњи-це „де-мо-крат-ске ре-во-лу-ци-је”, ко-јом је окон-ча-на епо-ха вла-да-ви-не со-ци-ја-ли-ста и не-ка-да-шњег пред-сед-ни-ка Сло-бо-да-на Ми-ло-ше-ви-ћа. Пет го-ди-на по-сле „ти-хог пре-вра-та”, ве-ћи-на

ста-нов-ни-ка Ср-би-је сма-тра да су њи-хо-ва оче-ки-ва-ња у прет-ход-ном пе-ри-о-ду ви-ше не-го из-не-ве-ре-на. Уоста-лом, да-нас ту чи-ње-ни-цу не-дво-сми-сле-но по-твр-ђу-ју и са-ми ак-те-ри ре-во-лу-ци-о-нар-них де-ша-ва-ња, без-на-де-жно по-сва-ђа-ни и по-де-ље-ни око од-го-во-ра на пи-та-ње: *Ко је крив за не-у-спех пост-ми-ло-ше-ви-ћев-ског „тран-зи-ци-о-ног пре-о-бра-жа-ја Ср-би-је”?*
Не-ко је ових да-на ко-мен-та-ри-шу-ћи го-ди-шњи-цу „Пе-тог ок-то-бра” иро-нич-но, али ду-бо-ко исти-ни-то, при-ме-тио „ка-ко смо мо-жда тог да-на и до-би-ли де-мо-кра-ти-ју, али де-ша-ва-ња ми-ну-лих пет го-ди-на по-ка-за-ла су да у њој ни-је би-ло ме-ста за на-род”.

ПОСТАЛИ СМО АМЕРИКА, АЛИ ЛАТИНСКА

Ср-би-ја је про-те-клих пет го-ди-на до-жи-ве-ла оп-шту де-гра-да-ци-ју на свим ни-во-и-ма др-жа-ве и дру-штва. Обе-ћа-ња до-ма-ћих „ре-фор-ма-то-ра” о бр-зом опо-рав-ку по-сле па-да Ми-ло-ше-ви-ће-вих со-ци-ја-ли-ста, ве-о-ма бр-зо су не-ста-ла у су-ро-вој срп-ској ре-ал-но-сти; бо-ље ре-че-но, обе-ћа-ња су се вра-ти-ла та-мо ода-кле су и до-шла, на бо-га-ти За-пад, чи-ји по-ли-ти-ча-ри и фи-нан-си-је-ри ни-су прет-ход-них го-ди-на по-ка-за-ли пре-ви-ше ен-ту-зи-ја-зма у стварном по-ма-га-њу „пост-ми-ло-ше-ви-ћев-ске Ср-би-је”. „Жао нам је, али наш циљ ни-је да сви до-ђе-те у Аме-ри-ку, већ да од ва-ше зе-мље на-пра-ви-те Аме-ри-ку”, ре-као је сво-је-вре-ме-но аме-рич-ки пред-сед-ник Џорџ Буш Ста-ри-ји пољ-ским по-ли-ти-ча-ри-ма по-сле успе-шно из-ве-де-не „пли-ша-не ре-во-лу-ци-је”. Да-нас, као што зна-мо, Пољ-ска ни-је по-ста-ла Аме-ри-ка, иако ње-ни вој-ни-ци „успе-шно ра-ту-ју у по-хо-ду про-тив гло-бал-ног те-ро-ри-зма” у Ира-ку, походу ко-ји пред-во-ди Буш Ју-ни-ор. Прет-ход-них пет го-ди-на до-ма-ћи „ре-фор-ма-то-ри” учи-ни-ли су све да од Ср-би-је на-пра-ве „Аме-ри-ку на Бал-ка-ну”. Ус-пе-ли су да од Ср-би-је на-пра-ве Аме-ри-ку – али Ла-тин-ску Аме-ри-ку: дру-штво из-у-зет-но со-ци-јал-но по-де-ље-но и ко-рум-пи-ра-но.

При том су убе-ђи-ва-ли упор-но до-ма-ћу јав-ност ка-ко је све што се де-ша-ва-ло де-ве-де-се-тих го-ди-на, укљу-чу-ју-ћи бом-бар-до-ва-ње и оку-па-ци-ју Ко-сме-та 1999, био са-мо је-дан „исто-риј-ски екс-цес” у ина-че при-ја-тељ-ским и са-ве-знич-ким од-но-си-ма из-ме-ђу две др-жа-ве. На-рав-но, за све је био крив Ми-ло-ше-ви-ћев режим,

ко-ји нас је „по-сва-ђао са це-лим све-том”. Исти-на је, међу-тим, бит-но дру-га-чи-ја. По-сле „ок-то-бар-ске де-мо-крат-ске ре-во-лу-ци-је”, аме-рич-ка спољ-но-по-ли-тич-ка ори-јен-та-ци-ја на Бал-ка-ну оста-ла је не са-мо про-тив срп-ских на-ци-о-нал-них ин-те-ре-са већ је у до-бро-ј ме-ри у прак-си ра-ди-ка-ли-зо-ва-на, кроз „ти-ху по-др-шку цр-но-гор-ском се-па-ра-ти-зму и знат-но гла-сни-ју по-др-шку шип-тар-ском ве-ли-ко-ал-бан-ском про-јек-ту у ре-ги-о-ну”. Тре-нут-но на-сто-ја-ње да се ин-тер-на-ци-о-на-ли-зу-је пи-та-ње на-вод-них ме-ђу-ет-нич-ких тен-зи-ја у Вој-во-ди-ни раз-ве-ја-ва по-след-ње илу-зи-је о добронамерности За-па-да. И Вла-си се не-кад до-се-те.

Из аме-рич-ког па-ке-та ге-о-по-ли-тич-ке пре-ком-по-зи-ци-је Бал-ка-на сва-ка-ко потиче и не-скри-ве-на по-др-шка Еш-да-у-но-вом уки-да-њу Ре-пу-бли-ке Срп-ске и ње-ном ута-па-њу у уни-тар-ну Бо-сну под му-сли-ман-ском до-ми-на-ци-јом, као и под-сти-ца-ње нестабилности и се-па-ра-ти-стич-ких тен-ден-ци-ја у Ра-шкој обла-сти, на ју-гу Ср-би-је и Вој-во-ди-ни. Ко-мен-та-ри-шу-ћи аме-рич-ку и европ-ску стра-те-ги-ју „об-у-зда-ва-ња срп-ских на-ци-о-нал-них и др-жав-них ин-те-ре-са на Бал-ка-ну”, је-дан углед-ни фран-цу-ски те-о-ре-ти-чар је још по-чет-ком де-ве-де-се-тих го-ди-на про-шлог ве-ка са-свим уме-сно при-ме-тио ка-ко се у ју-го-сло-вен-ској тра-ге-ди-ји За-пад по-на-ша као „Ти-тов те-ста-мен-тар-ни из-вр-ши-лац” (а он опет као „из-вр-ши-лац те-ста-мен-та Фра-ње Јо-си-фа”). Ову ве-о-ма ви-спре-ну кон-ста-та-ци-ју, да-нас, пет го-ди-на по-сле 5. ок-то-бра, те-шко да би мо-гли да оспо-ре (из-у-зев ша-чи-це че-ди-стич-ких и не-вла-ди-них ја-ко-би-на-ца) чак и нај-у-бе-ђе-ни-ји „за-пад-ња-ци у Ср-би-ји”. За-и-ста, мо-гло би се ре-ћи да је у од-но-си-ма са Аме-ри-ком „све исто са-мо ње-га не-ма”. Мо-жда је упра-во та чи-ње-ни-ца и омо-гу-ћи-ла да не-дав-но ми-ни-стар Дра-шко-вић пот-пи-ше спо-ра-зум о сло-бод-ном про-ла-зу за НА-ТО тру-пе коп-не-ним ко-му-ни-ка-ци-ја-ма, ко-јим је на-ша зе-мља не са-мо фак-тич-ки оку-пи-ра-на, већ је пре-ма ми-шље-њу озбиљ-них екс-пе-ра-та у ве-ли-кој ме-ри уда-ље-на и од евро-а-тлант-ских ин-те-гра-ци-ја, ко-је би, ко-ли-ко то-ли-ко, по-ли-тич-ки и прав-но оба-ве-зи-ва-ле НА-ТО али-јан-су у по-гле-ду по-што-ва-ња су-ве-ре-ни-те-та Ср-би-је. На-и-ме, они су са-да до-би-ли све што же-ле, а да при том Ср-би-ју не мо-ра-ју при-ми-ти у „сво-је окри-ље”.

МОДЕЛ КОЛОНИЈАЛНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

На уну-тра-шњем по-ли-тич-ком пла-ну, прет-ход-них пет го-ди-на, Ср-би-ји је, као и оста-лим дру-штви-ма у „тран-зи-ци-ји”, по-ну-ђен и на-ту-ран мо-дел „ко-ло-ни-јал-не де-мо-кра-ти-је”, чи-је је основ-не ка-рак-те-ри-сти-ке из-ван-ред-но опи-сао по-зна-ти ру-ски пи-сац Алек-сан-дар Зи-но-вјев. Реч је о мо-де-лу „си-му-ли-ра-не де-мо-кра-ти-је” где се ма-са-ма ста-нов-ни-штва ну-ди „по-тем-ки-нов-ска фа-са-да” ко-ја кри-је оп-шту рас-пу-ште-ност, јеф-ти-ну и до-ступ-ну ра-зо-но-ду, си-стем вред-но-сти ко-ји ћу-де осло-ба-ђа по-зи-тив-не са-мо-при-си-ле и мо-рал-них огра-ни-че-ња. Про-из-вод-ња по-ли-тич-ких афе-ра са уку-сом кри-ми-на-ла, од ко-јих ни-јед-на ни-је до-би-ла стварни суд-ски епи-лог, до-при-не-ла је гу-бит-ку по-ве-ре-ња у ин-сти-ту-ци-је др-жа-ве. Ср-би-ја је по-сле пе-то-го-ди-шњег „тран-зи-ци-о-ног” пре-о-бра-жа-ја по-ста-ла „де-ин-сти-ту-ци-о-на-ли-зо-ва-на др-жа-ва”, пот-пу-но па-ра-ли-са-на и не-спо-соб-на да ре-ша-ва чак и оне кри-ми-нал-не афе-ре ко-је су свима ви-дљи-ве го-лим оком. У из-ве-сним слу-ча-је-ви-ма (као што је не-дав-но при-во-ђе-ње и пу-шта-ње бив-шег ми-ни-стра Ба-ти-ћа) на-сто-ја-ње др-жа-ве да ис-тра-жи од-ре-ђе-не ин-ди-ци-је, пре-тва-ра се у чи-сту гро-те-ску ти-па „ко ла-же – чо-век или по-ли-граф”.

Уну-тра-шњи по-ли-тич-ки жи-вот у Ср-би-ји ка-рак-те-ри-ше не-до-ста-так су-штин-ске по-ли-тич-ке ал-тер-на-ти-ве на-мет-ну-том мо-де-лу „де-мо-кра-ти-је”. На-и-ме, све по-ли-тич-ке стран-ке у Ср-би-ји су у од-но-су на де-ве-де-се-те го-ди-не про-шлог ве-ка до-жи-ве-ле „уну-тра-шње ре-фор-ме”. Пет го-ди-на по-сле „ок-то-бар-ске ре-во-лу-ци-је” срп-ска по-ли-тич-ка сце-на је у пот-пу-но-сти па-ци-фи-ко-ва-на, уче-шћем свих ре-ле-вант-них по-ли-тич-ких стра-на-ка у струк-ту-ра-ма вла-сти од ло-кал-ног ни-воа до ни-воа др-жав-не за-јед-ни-це. Јед-но-став-но ре-че-но, да-нас, пет го-ди-на по-сле, све стран-ке у Ср-би-ји су по-ста-ле „део на-мет-ну-тог си-сте-ма нео-ли-бе-рал-не де-мо-кра-ти-је”. Све при-хва-та-ју кон-сен-зусом да „Евро-па не-ма ал-тер-на-ти-ву” и до-ми-на-ци-ју „сло-бод-ног тр-жи-шта” над чи-та-вим дру-штвом. Ко год би озбиљ-ни-је за-сту-пао на-ци-о-нал-ни ин-те-рес или го-во-рио о стра-те-ги-ји раз-во-ја на-ци-о-нал-не еко-но-ми-је, ри-зи-ку-је да бу-де пот-пу-но мар-ги-на-ли-зо-ван. Три-јумф „по-ли-тич-ки ко-рект-ног” је ско-ро пот-пун, осим по-је-ди-них слу-ча-је-ва, по-пут спон-та-ног от-по-ра по-во-дом „сре-бре-ни-за-ци-је Ср-би-је”.

Ова кон-ста-та-ци-ја се уве-ли-ко од-но-си и на по-сло-вич-но нај-гла-сни-је ра-ди-ка-ле, чи-ји су кан-ди-да-ти за гра-до-на-чел-ни-ке Но-вог Са-да и Бе-о-гра-да то-ком пред-из-бор-не кам-па-ње „ку-ца-ли на вра-та гра-ђа-на” Ср-би-је и упа-дљи-во из-бе-га-ва-ли по-ми-ња-ње име-на стран-ке ко-ја их је кан-ди-до-ва-ла. На-рав-но, за сре-ђе-ни-ја дру-штва ова-кав мо-дел по-ли-ти-ке са-свим је по-же-љан. У Ср-би-ји, су-о-че-ној са иза-зо-ви-ма ег-зи-стен-ци-јал-не при-ро-де, „ур-ба-не кам-па-ње” зна-че не-до-ста-так су-штин-ске опо-зи-ци-је и ал-тер-на-ти-ве до-ми-нант-ној нео-ли-бе-рал-ној па-ра-диг-ми. Сто-га опа-да-ње бро-ја иза-шлих на из-бо-ре зна-чи да све ве-ћи број љу-ди не ве-ру-је да се из-бо-ри-ма мо-же ишта про-ме-ни-ти. Зе-мљом је за-вла-да-ла

ско-ро пот-пу-на апа-ти-ја.

ПАД У СОЦИЈАЛНИ ДАРВИНИЗАМ

Ко-нач-но, на еко-ном-ско-со-ци-јал-ном пла-ну ре-зул-та-ти пр-ве пе-то-ље-т-ке „срп-ског пу-та у ка-пи-та-ли-зам” и ка „шен-ген-ском ра-ју” су по-ра-жа-ва-ју-ћи. По-ср-ну-лој срп-ској при-вре-ди, ра-зо-ре-ној ра-то-ви-ма и санк-ци-ја-ма, на-мет-нут је мо-дел еко-ном-ских и со-ци-јал-них „ре-фор-ми по ме-ри ММФ-а и Свет-ске Бан-ке”. „Еко-ном-ска по-ли-ти-ка” прет-ход-них го-ди-на са-сто-ја-ла се из пре-по-зна-тљи-вих дог-ми на ко-ји-ма су ин-си-сти-ра-ли нео-ли-бе-ра-ли у свим дру-штви-ма у тран-зи-ци-ји. То је пре све-га пре-те-ра-но ре-стрик-тив-на мо-не-тар-на по-ли-ти-ка, пре-бр-за ли-бе-ра-ли-за-ци-ја уво-за и ха-о-тич-на при-ва-ти-за-ци-ја пред-у-зе-ћа у дру-штве-ном сек-то-ру. За-хва-љу-ју-ћи ова-квом мо-де-лу „еко-ном-ских ре-фор-ми” Ср-би-ја да-нас, *пет го-ди-на по-сле*
,
има пре-ко мил-и-он не-за-по-сле-них и пот-пу-но ра-зо-ре-ну до-ма-ћу еко-но-ми-ју.

Со-ци-јал-ни по-ка-за-те-љи су још го-ри: пре-ма по-да-ци-ма УНИ-ЦЕ-Ф-а 800.000 де-це жи-ви на иви-ци си-ро-ма-штва, а сто-па смрт-но-сти нај-ста-ри-је пен-зи-о-нер-ске по-пу-ла-ци-је по-ве-ћа-на је за чи-та-вих 30 одсто у од-но-су на пе-ри-од пре „ре-фор-ми” (у ко-ме је, да под-се-ти-мо, би-ло ра-то-ва, санк-ци-ја и бом-би). Пре-ма про-це-на-ма не-за-ви-сних еко-ном-ских екс-пе-ра-та, пре-ко по-ла ми-ли-о-на љу-ди за-по-сле-но је у „си-вој зо-ни”, а њи-хо-ва за-ра-да из-но-си је-два по-ло-ви-ну званичних про-сеч-них при-ма-ња ко-ја из-но-се све-га 200 евра. Но о то-ме ни ма-ло не бри-ну на-ши нео-ли-бе-ра-ли. При-ме-ном „нео-ли-бе-рал-ног кон-цеп-та у еко-но-ми-ји”, у ме-ђу-вре-ме-ну су не-ста-ли чи-та-ви дру-штве-ни сло-је-ви, пр-вен-стве-но кла-сич-но рад-ни-штво. Убр-за-но се уру-ша-ва-ју оста-ци не-ка-да-шње дру-штве-не со-ли-дар-но-сти, а то се убр-за-ва бек-ством др-жа-ве из сфе-ре со-ци-јал-не од-го-вор-но-сти. Ср-би-ји је на-мет-нут мо-дел „со-ци-јал-ног дар-ви-ни-зма” ко-ји је све ви-ше пре-тва-ра у дру-штво уса-мље-них и ме-ђу-соб-но не-по-вер-љи-вих по-је-ди-на-ца. Та-мо где не-ма „по-ве-ре-ња” не-ма ни нор-мал-ног жи-во-та, а да о при-вред-ном раз-во-ју и да не го-во-ри-мо. По-след-ња ис-тра-жи-ва-ња со-ци-о-ло-га го-во-ре да

нај-ма-ње 30 одсто грађа-на Ср-би-је сма-тра се-бе „гу-бит-ни-ци-ма у тран-зи-ци-ји”, док све-га 15 одсто гра-ђа-на, углав-ном припадника једног слоја ур-ба-них сре-ди-на, га-ји нео-прав-дан оп-ти-ми-зам јер у ан-га-жо-ва-њу стра-них ком-па-ни-ја ви-ди при-ли-ку за лич-ни про-спе-ри-тет. Пре-ко по-ло-ви-не гра-ђа-на Ср-би-је се-бе ви-ди „ни на не-бу ни на зе-мљи”. Ипак, ду-го-роч-но по-сма-тра-но, нај-ве-ћи про-блем са-да-шње Ср-би-је је ста-ње те-ри-то-ри-јал-не нео-д-ре-ђе-но-сти, ко-је ни-је до-ма-ћа већ пр-вен-стве-но „уво-зна тво-ре-ви-на”, од-но-сно по-сле-ди-ца је су-штин-ске (иако не увек и фор-мал-не) оку-па-ци-је Бал-ка-на од стра-не НА-ТО-а, чи-је тру-пе сво-јим при-су-ством сва-ко-днев-но под-се-ћа-ју ста-нов-ни-штво Ср-би-је да је цео ре-ги-он под стра-ном вла-да-ви-ном. Пет го-ди-на по-сле 5. ок-то-бра, још јед-ном се по-твр-ђу-је ста-ра исто-риј-ска исти-на да у усло-ви-ма оку-па-ци-је (ма ка-ко је зва-ли и ма-ски-ра-ли) ни-је мо-гућ ни-ка-кав раз-вој. Не-ма бо-га-тог и ста-бил-ног дру-штва, ако не-ма сло-бо-де и на-ци-о-нал-не не-за-ви-сно-сти – на-ук је и за-пад-них ли-бе-рал-них ми-сли-ла-ца. А то је упра-во кључ-ни про-блем са ко-јим прет-ход-них го-ди-на „де-мо-крат-ска власт у Бе-о-гра-ду” ни-је ус-пе-ла да се из-бо-ри.

Због све-га на-ве-де-ног, овог 5. ок-то-бра по-ли-тич-ка кла-са у Ср-би-ји не-ма пра-во на ве-ли-ке ре-чи. По-хва-ле Свет-ске бан-ке и Ме-ђу-на-род-ног мо-не-тар-ног фон-да не значе ништа ста-нов-ни-штву ове збиља на-па-ће-не зе-мље. Осим ако их не схва-те као иро-ни-чан под-смех срп-ској на-ив-но-сти. Ср-би-јом ок-то-бра 2005. го-ди-не вла-да не Ко-шту-ни-ца и Дин-кић, већ све-оп-шта бе-да и осе-ћа-ње апа-ти-је и без-на-ђа. А, што је нај-го-ре, не-прав-да и не-пра-во по-ста-ли су део на-ше сва-ко-дне-ви-це, не-што што се под-ра-зу-ме-ва и на- шта смо се на-ви-кли. Би-ти по-штен и од-го-во-ран, во-ле-ти и по-што-ва-ти сво-ју зе-мљу и на-род, вред-но-сти су ко-је је не-ка „не-ви-дљи-ва ру-ка” (тр-жи-шта?) свих ових го-ди-на про-те-ри-ва-ла из на-шег јав-ног жи-во-та. Прет-ход-них го-ди-на, у на-ше име кључ-не од-лу-ке до-но-си-ли су љу-ди ко-ји при-па-да-ју мо-рал-ном та-ло-гу дру-штва, ко-ји је мо-гао да стек-не моћ са-мо у усло-ви-ма пост-мо-дер-не оку-па-ци-је зе-мље. У све-му то-ме смо и са-ми са-у-че-ство-ва-ли. Ко се не бо-ри за сло-бо-ду, и не за-слу-жу-је је. Не-ви-них у овој зе-мљи, да-кле, не-ма. Због то-га је по-треб-но под-се-ћа-ти се 5. ок-то-бра. Да нам се ви-ше ни-ка-да не до-го-ди. Још је-дан, чи-ни нам се, не би пре-жи-ве-ли. **<**

(Октобар 2005)